

26 ביולי 2020

לכבוד:

ח"כ עודד פורר

יו"ר הוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי

הכנסת

הנדון: עלייה במקרי אלימות במשפחה ורצח נשים בתקופת הקורונה

רקע

מאז פרוץ משבר הקורונה, החברה הערבית חיה שגרת חירום כפולה – מחד, החשש מהידבקות בנגיף הקורונה בחברה הערבית הפגיעה יותר להשלכות המגפה מאשר החברה היהודית, כאשר סיכויי ההדבקה והתחלואה גדולים יותר בקרב האזרחים הערבים כתוצאה מעוני, אופן מגורים, תרבות, סגנון חיים ואמון נמוך במערכת; ובנוסף - ממדי תופעות האלימות והפשעה, בהן ירי ושימוש בנשק; סחר בסמים; אלימות חמורה ורצח; דמי חסות ותופעות נוספות הולכים וגדלים לנגד עינינו, ומותירים את האזרחים הערבים במציאות יומיומית של חירום ואיום מתמיד. נכון ליום 26.7.2020, מתחילת 2020 נרצחו ונהרגו כתוצאה מאלימות 50 אזרחיות ואזרחים ערבים, מהם 8 נשים. בחודש יולי 2020 בלבד, עד למועד כתיבת שורות אלה, נורו או נדקרו למרות 9 אזרחים ערבים.

המציאות הקשה היא תולדה של גורמי עומק, בהם:

- 1. חוסר מעש בקרב צעירים** – שיעור חסרי המעש בקרב צעירות וצעירים ערבים בני 18-22 עומד על 40% בקירוב אשר אינם לומדים או עובדים במסגרת יציבה ורציפה. מסיימי התיכון הערבים ניצבים מול עתיד מעורפל שבו הזדמנויות התעסוקה ומסגרות ההכשרה המקצועית מצומצמות. הם אף אינם מוכנים כהלכה ללימודים אקדמיים. על כך יש להוסיף את מיעוטם של המרכזים הקהילתיים, של מתקני הספורט ושל אפשרויות הבילוי. מציאות זו של שעמום וחוסר תוחלת היא כר פורה להצמחת התנהגויות אנטי-חברתיות, ונדלזים ואלימות.
- 2. נוכחות זלילה של הרשויות הממשלתיות** – ביישובים הערביים בולטים בהיעדרם שירותים בסיסיים כמו בתי חולים, תחנות אוטובוס מרכזיות ותחנות רכבת, תחנות כיבוי והצלה ותחנות מגן דוד אדום. משרדי ממשלה ("קריית ממשלה") גם הם כמעט אינם קיימים ביישובים. היעדר זה משריש תחושה של היעדר חוק, של אי-סדר ושל חוסר אכפתיות מצד המדינה כלפי האזרחים הערבים.
- 3. נגישות מוגבלת להון ולאשראי** – התפתחות חיובית של יזמות, מסחר ובניה ביישובים הערביים יוצרת ביקוש להון ולאשראי שאינם זמינים לחברה הערבית. כך, אזרחים ערבים רבים פונים להלוואות בריבית גבוהה, אשר מניעות תופעה של גביית חובות תוך שימוש באלימות ולסחיטת דמי חסות.
- 4. עוני ואבטלה** – הקשר בין מחסור וקשיים כלכליים לבין תופעות של אלימות ופשעה ידוע בעולם כולו וגם בישראל. מחצית מכלל המשפחות הערביות בישראל מוגדרות כעניות וכמעט שני שלישים מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני. היישובים הערביים מצויים בתחתית

- הסולם הכלכלי-חברתי ורבים מהם סובלים מתת-פיתוח ניכר, מאבטלה נרחבת, ממערכות חינוך ורווחה חלשות ומתשתיות פיזיות רעועות.
5. **מאבק על משאבים: קרקע ומשרות** – המעמד המיוחד של הקרקע והקשר הרגשי אליה, בצירוף המחסור החמור בה ונדירותה ההולכת וגוברת, מעמיקים קונפליקטים בין משפחות ואף בתוכן. בה בעת היצע זעום של תפקידים ומשרות בישובים הערבים מחריף את התחרות על כל משרה, תחרות שהופכת למאבק שמשפחות שלמות מתגייסות אליו.
6. **חסך מתמשך בשירותי שיטור הולמים** – עשרות שנים של 'שיטור-חסר' המתבטא בהזנחת הטיפול בפשיעה בחברה הערבית מצד המשטרה; אכיפה רופפת, היענות איטית לקריאות, שיעור פיענוחים נמוך, הקצאה בלתי מספקת של תקנים ומשאבים למשטרה לטיפול בפשיעה ואלימות בתוך החברה הערבית. בה בעת נוקטת המשטרה 'שיטור-יתר' המתבטא בשימוש באלימות בלתי מידתית כלפי אזרחים ערבים ושימוש בפרקטיקות מעין-צבאיות כלפיהם בין שהקרקע למעשים הוא פלילי ובין שמדובר בפעולות מחאה והפרת סדר.
7. **היעדר האמון במשטרה** מחריף לאור הניסיון המתמיד של המשטרה לגייס סייענים ('משת"פים') לצרכים ביטחוניים. כך, לעתים קרובות, אזרח ערבי אשר מגיע לתחנת המשטרה על מנת להגיש תלונה או לבקש את סיוע המשטרה, יידרש לספק מידע על גורמים עברייניים שאינו קשור לנושא התלונה בתמורה לעזרת המשטרה. הניסיון של המשטרה לסחוט מידע מאזרחים ערבים, גורם לכך שאזרח ערבי הפונה למשטרה נחשד אוטומטית על ידי סביבתו "כסייען". כתוצאה מכך, אזרחים רבים מעדיפים להימנע מכל קשר עם המשטרה ובלבד שלא להיחשב לסייענים, גם במחיר של היעדר ביטחון אישי.
- משבר הקורונה גורם לעליה באלימות מסוגים מסוימים, ובראשם אלימות כלפי נשים וכלפי ילדים. מצוקת האבטלה והעוני, הגדלה בצל המשבר הכלכלי, משפיעה על החברה הערבית יותר מאשר על החברה היהודית, ומגבירה את המתח ואת החיכוכים בתוך הבית. בנוסף, לאור העובדה שרבים פוטר, הוצאו לחופשה ללא תשלום או עברו לעבודה מהבית - נשים הסובלות מאלימות נמצאות שעות ארוכות בבית, פעמים רבות בקרבת בן הזוג האלים.
- בתחילת חודש יולי נרצחה בדקירות סכין ופאא מסארווה, תושבת טייבה, על-ידי בן-זוגה. הרצח ארע לנגד עיניה של ביתם בת החמש, אשר הזעיקה עזרה.
- תופעה מדאיגה נוספת ההולכת וגוברת בחודשים האחרונים הינה איומים על פעילים ופעילות כנגד אלימות בחברה הערבית וזאת בניסיון לרפות את ידיהם במאבקם העיקש.
- נוסף להצטרפותנו להמלצות של ארגונים הפועלים כנגד אלימות כלפי נשים (דוגמת תגבור מקלטי הסיוע והיערכות של מקלטים לנשים אשר צריכות לשהות בבידוד), להלן המלצותינו:**
- **תגבור מחלקות הרווחה ברשויות המקומיות הערביות** במיוחד בימים אלו יש לתגבר את מחלקות הרווחה ברשויות המקומיות על מנת לתת מענה לגידול במספר הנשים והילדים הסובלים מאלימות במשפחה.
 - **הנגשת קווי הסיוע לנשים** שסובלות מאלימות במשפחה, למשל באמצעות חלוקת עלונים בסלי המזון המחולקים למשפחות נזקקות, או יצירת שם קוד לאלימות אשר תאפשר לנשים לדווח שהן סובלות מאלימות מבלי לומר זאת מפורשות באינטראקציה עם רוקחים. ות בבתי המרקחת, עם רופאים. ות וכד'.

- **חלוקת סלי מזון לנשים שאינן מוכרות לרווחה**, כגון אימהות חד הוריות, רווקות מבוגרות ועוד.
- על המדינה להוסיף ולתמוך בעת הזאת בארגוני החברה האזרחית המעניקים מענה לנשים הסובלות מאלימות מצד בני הזוג שלהן בחברה הערבית.

לצד זאת, יש לנקוט צעדים נוספים הנכונים גם לימי שגרה שאינם 'ימי קורונה':

1. **הרחבת ההגדרה החוקית** כך שאלימות במשפחה לא תוגדר רק במקרים של אלימות מצד בני הזוג – זאת משום שבעיקר במקרים של רצח וניסיונות רצח, בחברה הערבית ישנם מקרים רבים של אלימות מצד קרובי משפחה אחרים ואפילו רצח על-ידי שכירי חרב. להגדרה זו יש משמעויות מרחיקות לכת בכל הנוגע לטיפול ולענישה.
2. **מתן הגנה לפעילות ולפעילים כנגד אלימות בחברה הערבית**, תוך טיפול במלוא הרצינות והחומרה באיומים כלפיהם.

ליצירת קשר עם המנהלות השותפות של מיזם "קהילות בטוחות" ביוזמות אברהם:
עולא נגימי-יוסף | ola@abrahaminitiatives.org.il | 054-7545948
רות לוי-חן | ruth@abrahaminitiatives.org.il | 054-5883698